

RELAȚIILE EXTERNE ALE COMUNITĂȚII EUROPENE CU ȚĂRILE DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST ȘI ȚĂRILE MEDITERANEENE

Daniel Labaronne
Universitatea Bordeaux I - Franța

Introducere

De la sfârșitul anilor optzeci, constatăm o accelerare a apropierii instituționale a Comunității cu țările din Est și o definire a politicii mediteraneene a Comunității față de vecinii săi din jurul Mediteranei.

Comisia Europeană, în raportul pregătit al Consiliului European de la Essen (decembrie 1994) intitulat "Intensificarea politicii mediteraneene a Uniunii Europene și stabilirea parteneriatului euro-mediteranean", recunoaște totuși că din cauza schimbărilor geopolitice rapide în Est, Uniunea Europeană a favorizat mai mult relațiile sale cu țările Europei Centrale și Orientale (PECO)¹⁾ decât cu țările mediteraneene (PM).²⁾

În acest articol, propunem o analiză comparativă a politicii de relații externe ale Comunității cu șase țări din Europa de Est (Bulgaria, Ungaria, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia) și șase țări mediteraneene (Algeria, Egipt, Israel, Maroc, Tunisia, Turcia). Menționăm că după Tratatul de la Roma până la întâlnirea la vârf de la Essen, raporturile comunității cu aceste țări, orientate sau mediteraneene apar de natură diferită și evoluează în funcție de contextul politic și economic al fiecăruia din partenerii comunității. Pentru a caracteriza această evoluție, distingem trei perioade.

Astfel, din 1957 până în 1988, Comuni-

tatea întreține cu țările din Est relații de natură conflictuală marcate de o absență a recunoașterii mutuale între Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER). În schimb, cu țările mediteraneene, relațiile sale sunt mai mult de natură cooperativă, ele situându-se în cadrul unei politici mediteraneene globale. Din 1988 până în 1992, din cauza bulversărilor politice și economice intervenite în țările din Est, Comunitatea dezvoltă cu aceste țări o politică de asociere. Cu țările mediteraneene, în raport cu rezultatele economice dezamăgitoare ale politicii sale globale, Comunitatea angajează o politică mediteraneană reînnoită. Din 1992 până la 1994, Comunitatea deschide calea adeziunii țărilor Europei Centrale și Orientale. Cu țările mediteraneene, și pentru a evita o deplasare a centrului de gravitate politică și economică din Europa spre Nord-Est, ea propune o consolidare a politicii mediteraneene și stabilirea unui parteneriat euro-mediteranean.

Înainte de a prezenta aceste trei perioade, care cadencează relațiile externe ale Comunității cu țările din Est și mediteraneene, amintim câteva date comparative de bază care privesc economia acestor țări. Situăm astfel locul fiecărei țări în cadrul economiei mondiale și în raporturile sale cu economia europeană.

1. Locul țărilor din Europa Centrală și de Est și țările mediteraneene în cadrul economiei mondiale

În acest capitol jalonăm mai întâi ponderea globală a țărilor respective în lume înainte de a analiza, pe scurt, relațiilor lor

economice cu Comunitatea Europeană.

Trei criterii pot fi reținute pentru a aprecia ponderea unei zone geografice în lume: ne

¹⁾ PECO - Țările Europei Centrale și de Est.

²⁾ PM - Țările mediteraneene.

putem referi la populația sa, la produsul său intern brut (PIB) sau la schimburile sale externe.¹⁾

Din punctul de vedere al populației, numărul de locuitori al celor șase țări din Europa Centrală și Orientală (96,4 milioane) reprezintă 53% din populația celor șase țări mediteraneene (179,7 milioane). O analiză mai fină permite constatarea că cifra populației celor șase țări PECO este superioară celei a țărilor Maghreb (Algeria, Tunisia, Maroc): 61,1 milioane. Ea este ușor inferioară celei a țărilor din estul bazinului mediteranean (Egipt, Israel, Turcia): 118,6 milioane. Față de cifra populației mondiale ponderea celor șase țări PECO scade continuu în timp ce a celor șase țări PM progresează în mod regulat. Populația țărilor PECO reprezintă 1,83% din populația mondială în 1990, 1,77% în 1992. Cea a țărilor PM trece de la 3,26% la 3,30%.

În ceea ce privește PIB-ul exprimat în prețuri internaționale și calculat potrivit parității puterii de cumpărare, se constată că în 1990, PIB-ul celor șase țări PECO era comparabil cu cel al celor șase țări PM. Între 1990 și 1992, PIB-ul celor șase țări PECO scade ca urmare a restructurării economiei lor, determinată de trecerea la economia de piață. În același timp PIB-ul celor șase țări PM progresează. În consecință, ecartul între nivelurile de activitate al celor două grupe de țări se adâncește în avantajul celor șase țări mediteraneene.²⁾ Totuși, dacă se raportează cifrele PIB-ului la populația totală din fiecare zonă geografică, se observă că producția pe

locuitor a țărilor PECO este superioară celei înregistrate de către cele șase țări PM, în 1990 și în 1992.³⁾ Față de producția mondială ponderea țărilor de Est și mediteraneene este marginală. Producția celor șase țări PECO corespunde la 1,72% din producția mondială în 1992, cea a țărilor PM la 12,53%. În cele două cazuri locul ocupat de cele două grupe de țări în producția mondială este inferioară celei ocupate în populația mondială.

În ceea ce privește schimburile externe ponderea unei zone geografice în schimburile internaționale depinde, pe de o parte, de importanța relativă a economiei acestei zone, pe de altă parte, de gradul său de deschidere comercială. Gradul de deschidere comercială este obținut ca raport al schimburilor totale ale zonei (importuri plus exporturi) față de PIB-ul zonei. Statisticile arată că gradul de deschidere al celor șase țări mediteraneene este, în perioada 1990-1992, egal cu 18%. Acest procent este superior mediei mondiale (12%). Acest procent este, de asemenea, superior celui al țărilor din Est. Acestea din urmă, totuși asistă la o mărire a gradului de deschidere la schimburi internaționale într-un mod semnificativ, trecând de la 8% în 1990 la 15% în 1992. Această evoluție este o consecință a liberalizării comerțului lor și a unei mai bune integrări a economiilor din Est în sistemul multilateral de schimburi.⁴⁾

Pe termen scurt este probabil ca gradul de deschidere a țărilor din Est să ajungă la același nivel cu cel al țărilor mediteraneene și chiar să-l depășească.⁵⁾

¹⁾ Statisticile utilizate în acest articol provin de la Banca de date CHELEM - Conturile Armonizate asupra Schimburilor și Economiei Mondiale din CEPPII - Centrul de Studii Prospective și de Informații Internaționale. CHELEM sur CD-Rom, juillet 1994, Paris.

²⁾ PIB-ul la paritatea puterii de cumpărare în 1990 era egal cu 601564 milioane de dolari pentru cele șase țări din Europa Centrală și Orientală și 658475 milioane de dolari pentru cele șase țări mediteraneene. În 1992 el era egal cu 478584 milioane dolari pentru cele șase țări PECO și 707182 pentru cele șase țări PM.

³⁾ PIB pe cap de locuitor până în 1990 era egal cu 6227 dolari pentru țările PECO și 3841 dolari pentru cele șase țări PM. În 1992 el era egal cu 4964 dolari pentru cele șase țări PECO și 3935 dolari pentru cele șase țări PM.

⁴⁾ OCDE, Integrarea noilor economii de piață în sistemul comercial internațional, 1994, Paris.

⁵⁾ Această ipoteză decurge din numeroase lucrări care au căutat să măsoare consecințele prăbușirii sistemului economiei planificate și liberalizării comerțului exterior al PECO asupra potențialului de creștere a schimburilor lor și asupra reorientării geografice a comerțului lor exterior, în special în direcția Vest.
(continuarea în pagina următoare)

Cele șase țări din Est și mediteraneene privilegiază piața europeană în orientarea geografică a schimburilor lor comerciale. Într-adevăr 68% din exporturile PECO și 57% din exporturile PM sunt destinate Comunității, în timp ce 69% din importurile PECO și 52% din importurile PM provin din Piața Comunitară. În schimb partea celor șase țări din Est sau a celor șase mediteraneene în

schimburile externe ale Comunității rămâne marginală. În 1992, ea nu depășește 3% în importurile sau exporturile comunitare.

Comunitatea Europeană este principalul partener comercial al țărilor Europei Centrale și Orientale și al țărilor mediteraneene. Ea este, de asemenea, principalul artizan al unui proces regional de integrare instituțională cu vecinii săi din Est și din Sud.

2. Apropierea instituțională între Comunitatea Europeană și țările Europei Centrale și de Est, între Comunitate și țările mediteraneene

Relațiile instituționale între CEE și CAER au fost mult timp marcate de raporturi conflictuale și o absență a dialogului politic. Prin comparație relațiile CEE - țările mediteraneene apar mai puțin agitate și mai cooperante chiar dacă rezultatele economice ale acestei cooperări nu sunt la nivelul speranțelor politice scontate.

2.1. De la Tratatul de la Roma la 1988: conflicte cu țările din Est, cooperare cu țările mediteraneene

De la crearea sa în 1957, în plin război rece, CEE este considerată de către CAER ca, "brațul economic al NATO". Începând din 1970, competențele statelor membre ale CEE sunt transferate Comunității. Aceasta propune fiecăruia dintre statele membre ale CAER să negocieze acordurile comerciale bilaterale, comportând clauza națiunii celei mai favorizate. Singură România răspunde

favorabil acestei propuneri. Un acord este semnat între această țară și CEE în 1980.

Puținul interes manifestat de către țările CAER ține de natura raporturilor instituționale între CEE și CAER. CEE refuză negocierea "de la bloc la bloc" cu CAER. Acesta înțelege să mențină relațiile bilaterale cu statele membre ale Comunității și nu recunoaște, de jure, CEE.

Dialogul între CEE și CAER se deblochează în 1984. El se concretizează prin declarația comună a celor două organizații din data de 20 iunie 1988. Această declarație definește un acord cadru între CEE și CAER. Ea stabilește relații oficiale între cele două organizații și lasă fiecăruia dintre membrii CAER posibilitatea de a negocia acordul comercial cu CEE.¹⁾

(urmăre din pagina anterioară)

Aceste studii se bazează pe "modele gravitaționale" care compară schimburile reale ale PECO înaintea trecerii la economia de piață, cu o situație normativă corespunzătoare unui comportament internațional mediu. Cercetările conchid în totalitate un puternic potențial de dezvoltare a schimburilor PECO cu Europa de Vest. Cf. Wang K. et Winters. L., "The Trading Potential of Eastern Europe", CEPR Discussion Paper, nr. 610, London, CEPR, 1991. Collin, S and Rodrik, D., *Eastern European and the Soviet Union in the World Economy*. Washington, D.C. Institute for International Economics, 1991. Hamilton. C. et Winters. A., "Opening up International Trade with Eastern Europe", *Economic Policy*, april 1992, pp. 78-116. Rosati.D.K., "Problems of Post-CMEA, Trade and Payments". CEPR, Discussion Paper, Series nr. 650, avil 1992. Baldwin R.E. "The Potential for Trade Between the Countries of EFTA and Central and Eastern Europe", Occasional Paper nr. 44, European Free Trade Association, iunie 1993, pp. 1-30.

¹⁾ Referitor la istoria relațiilor instituționale și economice între CEE și CAER, cf. Andreff. W., "Le rapprochement institutionnel entre la Communauté Economique Européenne et le Conseil d'Assistance Economique Mutuelle". in Andreff.W (sous la direction de), *Réforme et échanges extérieurs dans les pays* (continuarea în pagina următoare)

Pentru țările mediteraneene, de îndată ce Tratatul de la Roma a intrat în funcțiune semnării acestuia au recunoscut principiul unei cooperări economice cu țările terțe, îndeosebi cu țările mediteraneene ținându-se seama de legăturile care uneau Franța cu țările Maghreb. În perioada fazei tranzitorii pornind de la semnarea Tratatului de la Roma, la 31 decembrie 1969, statele membre ale CEE aveau posibilitatea de a semna bilateral acorduri comerciale cu țările terțe. Din 1963, țările Maghrebului angajează negocieri în vederea încheierii unor astfel de acorduri cu fiecare din cele șase țări ale CEE. Aceste negocieri se realizează în 1969.

Începând cu 1970 în cadrul politicii comerciale comune, Comunitatea propune uniformizarea acordurilor încheiate bilateral de către fiecare din statele membre. În timpul întâlnirii la vârf de la Paris, în 1972, comunitatea propune o "politică globală" față de țările mediteraneene.

Această politică se concretizează prin semnarea, în 1976 și 1977, a unor acorduri de cooperare cu cele zece țări mediteraneene. Aceste acorduri iau în considerare diferite domenii de cooperare care includ condiții instituționale, sociale, comerciale și financiare.

Pe plan comercial, în mod deosebit, obiectivul este de a ajunge la libera circulație a mărfurilor pentru toate produsele industriale, sub rezerva limitării convenite pentru exporturile de textile. Produsele agricole beneficiază de un tratament preferențial cu reduceri de taxe vamale mergând de la 20 la 100% în funcție de sensibilitatea produsului respectiv. Concesiile acordate definesc un regim comercial privilegiat, bazat pe nonreciprocitate.¹⁾

(urmare din pagina anterioară)

de l'Est. L'Harmattan, 1990, pp. 139-190. Cf. dans le même ouvrage du même auteur "Déclin ou reprise des relations économiques entre le Conseil d'Assistance Economique Mutuelle et la Communauté Européenne?". Sur l'analyse des relations économiques antérieures à 1990, cf. également Wild.G, "Les échanges entre la CEE et les Etats de l'Europe l'Est. Evolution et enjeux", in Gautron J.C. (sous la direction de), Les relations Communauté Européenne Europe de l'Est Economica 1991, p.29-40.

¹⁾ Referitor la istoricul relațiilor instituționale și economice între CEE și țările mediteraneene, cf. Bichara K, Le grand Maghreb et L'Europe enjeux et perspectives, Publisud, 1992.

2.2. De la 1988 la 1992: asocierea cu țările de Est, reînnoirea politicii mediteraneene cu țările mediteraneene

După recunoașterea mutuață CEE-CAER, în iunie 1988, Ungaria semnează prima în iulie 1988, un acord comercial de cooperare. Ea este urmată de Cehoslovacia, în decembrie 1988, Polonia în septembrie 1989, URSS în decembrie 1989, Germania de Est și Bulgaria în mai 1990, România, în octombrie 1990.

În aceste acorduri calificate ca "prima generație", părțile contractante își conferă reciproc tratamentul clauzei națiunii celei mai favorizate. Comunitatea pune punct restricțiilor cantitative vizând țările cu comerț de stat și extinde în beneficiul țărilor din Est Sistemul Preferințelor Generalizate (SPG).

Aceste acorduri comerciale sunt completate, din 1992, de acorduri de asociere de "a doua generație", pe baza art. 238 din Tratatul de la Roma. Aceste noi "acorduri europene" cuprind în plus dispoziții comerciale privind apropierea legislațiilor, cooperarea economică și continuarea asistenței tehnice și financiare. Ele organizează cooperarea în domeniul politic și cultural.

Pe plan comercial, obiectivul principal al acordurilor europene este crearea, în zece ani, a unei zone de liber schimb între fiecare din țările PECO și Comunitate.

Concesiunile sunt importante pentru produsele industriale, cu excepția textilelor și siderurgiei supuse unor regimuri specifice. Ele sunt mai limitate pentru produsele agricole, concesiile sunt reciproce dar "asimetrice": Comunitatea își deschide piețele mai rapid decât țările PECO, cu scopul de a le lăsa timp necesar pentru a se adapta la concurența occidentală și a proceda la restructurarea industriilor lor. Astfel, Comunitatea se anga-

jează la înlăturarea obstacolelor sale tarifare și netarifare pe o perioadă de cinci ani, în timp ce țările PECO își iau angajamentul de a ridica totalitatea barierelor lor vamale, pe perioade de zece ani.

În așteptarea ratificării acestor acorduri de către Parlamentele statelor membre, relațiile comerciale cu țările PECO sunt reglementate de acorduri interimare care intră în vigoare în martie 1992. Mai mult de jumătate din importurile comunitare provenind din țările PECO nu se supun nici unui control, toate restricțiile cantitative sunt abolite, cu excepția celor privind produsele textile și cărbunele. Produsele agricole fac obiectul restricțiilor comerciale.¹⁾

Pentru țările mediteraneene, această apropiere instituțională și economică a Comunității cu țările PECO, precum și rezultatele comerciale slabe și bilanțul de ansamblu mai mult decât "îndulcit" al politicii globale mediteraneene²⁾ incită Comunitatea să elaboreze între 1988 și 1991 o nouă apropiere a relațiilor sale cu țările mediteraneene. Această reflecție conduce cele 12 țări ale Comunității să adopte în decembrie 1990, proiectul unei politici mediteraneene "reînnoite" (PMR).

Accastă politică a cărei implementare efectivă intervine în 1992, cuprinde trei direcții principale:

a) o **direcție financiară**. PMR propune o creștere sensibilă a ajutorului financiar comunitar. Acesta trece de la 1681 milioane ECU, acordați în cadrul unui protocol financiar acoperind perioada 1986-1991, la 2375 milioane ECU înscrși în noul protocol semnat între Comunitate, Maghreb, Machrek și Israel pentru perioada 1991-1996;

b) o **direcție a cooperării financiare "orizontala"**. PMR degajează sume în afara protocolului financiar, destinate cooperării fi-

nanciare mediteraneene interesând ansamblul țărilor mediteraneene. Un cuantum de 230 milioane ECU este destinat susținerii integrării vizionare pe termen lung;

c) o **direcție comercială**. PMR ameliorează regimurile comerciale izvorâte din acordurile de cooperare semnate în cadrul "politicii globale". O dezarmare tarifară este prevăzută între 1993 și 1996. Comunitatea se angajează pentru o creștere a contingentelor tarifare și cantităților de referință de 5% pe an. Pe planul schimburilor agricole, ea speră să fie în măsură să constate în 1995 că măsurile de încadrare cantitativă (contingente sau plafoane tarifare) vor putea fi în mod progresiv subțiate.

Implementarea efectuată de PMR conduce Comisia să se întrebe cu deosebire asupra "viitorului relațiilor dintre Comunitate și Maghreb". Cei 12, în timpul Consiliului European de la Lisabona (iunie 1992), angajează o nouă orientare a politicii comunitare, față de Maghreb, substituind logicii anterioare de cooperare și dezvoltare o logică de parteneriat euromaghrebian. Acest parteneriat trebuie să se concretizeze prin semnarea noilor acorduri bilaterale convenite cu Algeria, Tunis, Maroc. Acest parteneriat se bazează pe patru elemente: dialogul politic, cooperarea economică și culturală, asistența financiară, instaurarea în scurt termen a unei zone de liber-schimb.³⁾

2.3. De la 1992 la 1994: proiect de adeziune cu țările din est, proiect de parteneriat cu țările mediteraneene

Cei 12, în timpul Consiliului European de la Copenhaga (decembrie 1993), decid să meargă mai departe în politica de asociere cu țările PECO. Ei propun adeziunea fiecăreia

¹⁾ *Acordurile europene sunt prezentate și analizate într-un dosar complet al Revistei Pieței Comune și Uniunii Europene, nr. 369, iunie 1993. Lavigne, M., "La CEE est-elle l'avenir de l'Est?", Le Monde Diplomatique, april 1993.*

²⁾ *Bichara, K., "Le grand Maghreb et l'Europe, enjeux et perspectives" în special cap. I, relativ la bilanțul apropierei globale mediteraneene, Publisud, 1992.*

³⁾ *Analiza politicii mediteraneene "reînnoite" este propusă în Mezdour, S., "Les associées de la CEE entre préférence commerciale et préférence communautaire". Revue du Marché commun et de l'Union Européenne nr. 375, février 1994, p. 114-117.*

din țările asociate din Europa Centrală și Orientală de îndată ce ele vor fi în măsură să îndeplinească condițiile economice și politice stabilite. Cei 12 aprobă îmbunătățirea concesiilor comerciale acordate țărilor PECO, în cadrul acordurilor intermediare, și doresc ca asocierea lor să fie pusă în practică. În acest scop, ei decid să semneze cu țările PECO protocoale adiționale la acordurile intermediare și la acordurile europene.

Concesiile comerciale adiționale privesc cinci puncte:

a) suprimarea anticipată a taxelor vamale asupra importurilor comunitare pentru unele produse industriale;

b) ridicarea mai rapidă decât s-a prevăzut a mărimilor contingentelor și a unor plafoane tarifare;

c) reducerea anticipată cu 60% a prelevărilor sau a taxelor achitate, în cadrul unor produse agricole;

d) accesibilitatea mai mare a pieței comunitare pentru produsele textile și produsele siderurgice CECA, originiale din țările PECO;

e) ameliorarea regimului de perfecționare activă.

Concesiile comerciale înscrise în acordurile europene din 1992, după o fază interimară de aplicare și o accelerare a punerii lor în practică, reintră în vigoare în februarie 1994.

La 1 aprilie 1994, Ungaria depune o cerere de adeziune la Uniunea Europeană. Această cerere este urmată de cea a Poloniei la 8 aprilie. Aceste cereri antrenează demararea procedurii de adeziune conform art. "O" al Tratatului asupra Uniunii Europene.

Ca urmare a Consiliului European din Corfo (iunie 1994), cei 12 angajează o strategie care să permită dezvoltarea acordurilor europene și pregătirea unei integrări progresive a țărilor asociate la Uniunea Europeană. Această strategie este parafată în timpul Consiliului European de la Essen. Pe baza unui document pregătit de către Comisie: "Dincolo de acordurile europene: pregătirea țărilor Europei Centrale și Orientale pentru adeziune", cei 12 rețin patru propuneri cu scopul de a permite, în cele mai

bune condiții posibile reîntoarcerea țărilor PECO în "familia europeană":

a) dezvoltarea unei structuri de cooperare permanentă pe toate direcțiile putând implica țările asociate la acțiunile comune ale Uniunii Europene;

b) crearea unui cadru juridic și instituțional care să garanteze practicile comerciale și o concurență loială, pe o bază nediscriminatorie. În acest scop, Comisia este invitată să redacteze o carte albă în care vor fi enumerate domeniile în care țările din Est ar trebui să adapteze legislația lor la normele comunitare și cele în care Uniunea ar putea să-și schimbe "modus operandi";

c) intensificarea schimburilor comerciale și instaurarea liberului schimb, pe baza următorului calendar: 1995 pentru produsele industriale, 1996 pentru metal, 1997 pentru textile;

d) promovarea și încurajarea investițiilor străine în țările asociate, încurajarea schimburilor macroeconomice și structurale, susținerea reformelor, îmbunătățirea și ameliorarea eficacității programelor PHARE.

Pentru a contrabalansa lărgirea Uniunii spre Nord și proiectele de adeziune către Est, Consiliul European de la Corfo confirmă "importanța pe care o acordă legăturilor strânse deja existente cu partenerii săi mediteraneeni și dorința sa de a le dezvolta mai mult în așa fel ca bazinul mediteranean să poată deveni o zonă de cooperare care să garanteze pacea, securitatea, stabilitatea și bunăstarea".

În timpul acestui Consiliu, Comisia este însărcinată să redacteze pentru Consiliul European de la Essen un raport asupra inițiativelor care trebuie luate în scopul întăririi politicii mediteraneene a Comunității.

Pe baza raportului "Întărirea politicii mediteraneene a Uniunii Europene și stabilirea parteneriatului euro-mediteranean" cei 12, în timpul Consiliului de la Essen, rețin șase propuneri privind viitoarea politică mediteraneană a Uniunii Europene:

a) acordarea în cadrul intensificării politicii mediteraneene a unei sume de 5,5 miliarde de ECU pe perioada 1995-1999 respectiv dublarea sumei prevăzută pentru 1992-

1996 în cadrul PMR. Această susținere financiară trebuie să permită țărilor mediteraneene să întreprindă reforme economice, sociale și politice indispensabile integrării lor progresive, în cadrul liberului schimb european. Obiectivul este crearea unei vaste zone de liber schimb între Uniunea Europeană și PM până în anul 2010;

b) intensificarea cooperării în domeniile industrial, energetic, mediul înconjurător, științific, gestiunea apei, transferul de informație, precum și lupta contra traficului de stupefiante;

c) dezvoltarea unui parteneriat euro-mediteranean prin crearea progresivă a unui spațiu euromediteranean, caracterizat prin liber schimb și o integrare economică mai strânsă, la nivel interregional și cu Uniunea Europeană;

d) încheierea de noi acorduri cu Israel, Maroc, Tunis permit nașterea unei veritabile zone de liber schimb în regiune; continuarea discuțiilor cu țările care doresc să încheie noi aranjamente contractuale (în special Egiptul); adeziune la Uniunea Europeană a Ciprului și Maltei;

e) crearea unui program de cooperare similar celui creat de PHARE, botezat "MED", permițând dezvoltarea asistenței tehnice și finanțarea a Uniunii Europene către PM;

f) convocarea unei Conferințe euro-mediteraneene în 1995, sub președinția succesivă a Uniunii Europene a celor 2 state membre din sudul Europei (Franța și Spania). Această Conferință asociază statele membre ale Uniunii Europene, țările terțe mediteraneene și Iordania. Ea este însărcinată să elaboreze o cartă asupra strategiei euro-mediteraneene.

Concluzii

Relațiile externe ale Comunității cu țările din Europa de Est și din jurul Mediteranei se analizează după două criterii în același timp diferite și intrinsec legate economic și instituțional. Pe

aceste două planuri, țările din Est și mediteraneene apar din ce în ce mai mult concurente în relațiile lor cu Comunitatea.

Din punct de vedere economic, observăm că, după 1990, cele șase țări PECO câștigă teren pe piață în Europa de Vest, în timp ce cele șase țări mediteraneene constată o menținere a porțiunilor lor pe piață. În ceea ce privește investițiile străine țările PECO au primit, în perioada 1990-1992, fonduri în volum mult mai ridicat (5,6 miliarde dolari față de 3,7 miliarde dolari). Chiar dacă la repartizarea acestor fonduri, spre Est profită mai ales două țări, Ungaria și fosta Cehoslovacie, ea presupune de asemenea, o atragere crescândă a pietelor din Est pentru capitalurile occidentale.

În domeniul comercial, cele șase țări mediteraneene, în comparație cu cele șase țări din Europa de Est, nu beneficiază de avantaje comparative în ceea ce privește costul relativ al mâinii de lucru, pentru că datele brute arată că salariile medii din industria țărilor din Est și mediteraneene sunt de același ordin de mărime.¹⁾ Ele nu dispun nici de avantaje concurențiale în domeniul calificării mâinii lor de lucru din cauza unei dezvoltări mai slabe a învățământului lor tehnic, comparativ cu țările PECO. În consecință, schimbările de reorientare a țărilor occidentale riscă să favorizeze în principal țările din Est, ceea ce desigur nu poate să nu frâneze dezvoltarea industrială a celor mediteraneene și să mărească decalajul care există deja în nivelul de viață pe locuitor în cele șase țări din Est față de cele șase țări mediteraneene.

Pe plan instituțional, un dezechilibru al relațiilor externe ale Comunității în favoarea țărilor din Est și în detrimentul țărilor mediteraneene nu va face decât să accentueze, pe plan economic, potențialul concurențial al țărilor din Est. El ar crea totodată tensiuni politice în sânul Uniunii, în măsura în care deplasarea centrului de gravitate al Europei spre Nord-Est ar fi contestată de statele mediteraneene membre ale Uniunii.²⁾

¹⁾ Sgard J, "L'Europe de l'Est va-t-elle évincer le Sud méditerranéen?", *La lettre du CEPIL*, nr. 115, juillet 1993, pag. 4.

²⁾ Ben Salem Hm "Maghreb-CEE-pays de l'Est: fatalité de la trilogie ou consécration du trilatéralisme?", *Revue de Marché commun*, nr. 384, juin 1991, p. 451-461.

Astfel, în timpul celei de a opta întâlniri la vârf franco-spaniole, la 21 octombrie 1994, președintele francez François Mitterrand, și primul ministru spaniol Felipe Gonzalez, au apreciat că aderarea celor patru membri ai Asociației economice a liberului schimb la Uniunea Europeană precum și negocierile de lărgire cu țările PECO nu ar trebui să antreneze o "busculare spre Europa de Nord" și că ar trebui să se conserve în Uniunea Europeană "dimensiunea sa mediteraneană". Poziția franceză și spaniolă a fost reafirmată în timpul reuniunii miniștrilor afacerilor externe a celor 12 din 31 octombrie 1994 la

Luxemburg. Miniștrii francez și spaniol au cerut "o strategie comună a celor 12 în scopul dezvoltării politicii mediteraneene a Uniunii Europene". Ei au afirmat: "nu este vorba de abandonarea flancului de Sud al Uniunii Europene în beneficiul Europei de Est".

Dacă președinția germană a Consiliului, în al doilea semestru al anului 1994, a favorizat apropierea economică și instituțională cu țările PECO, președințiile succesive, franceze și spaniole, în 1995, fără îndoială marchează voința de a reda o "ambție mediteraneană" a Uniunii.